

Rammer for naturheste i Svanninge Bjerge

Forfattere: Katrine Hulgard og Caroline-Marie Vandt Madsen

Sted og år: Svanninge Bjerge 2021

Forsidefoto: Caroline-Marie Vandt Madsen

Indhold

Dyrevelfærd hånd i hånd med naturudvikling	3
Hvorfor spiller heste en vigtig rolle for mangfoldighed?	3
Tilsyn.....	6
Vejr og vind - læ og ly.....	7
Vandforsyning	7
Huldvurdering, syge og tilskadekomne dyr	7
Mineraler og vitaminer	8
Hovbeskæring	8
Afsætning af overskydende heste.....	8
Kilder og litteratur	9

Dyrevelfærd hånd i hånd med naturudvikling

Dyrevelfærd er vigtig for os. Derfor passer vi på vores dyr – heste som kvæg – og tager vores ansvar alvorligt. Det betyder, at

- hestene ikke kommer til at sulte. Vi er meget opmærksomme på deres huld ved det daglige tilsyn, og hvis det bliver nødvendigt, har vi i hårde perioder mulighed for at nødfodre eller flytte hestene til områder, hvor de kan tilskudsfodres
- hestene har adgang til frisk, rent vand
- hestene får mineraler
- hestene kan finde naturligt læ, og der er sat læskure op i et omfang, der passer til antallet af heste, og hvor der er tørt strøelse.
- hestene bliver registreret, vaccineret og sundhedstjekket
- hestene vil få ordnet tænder, hvis det er nødvendigt
- hestene vil blive tilset og beskåret af en registreret beslagsmed

Vi mener, at heste er en værdifuld medspiller i arbejdet med at øge biodiversiteten i Svanninge Bjerge, og at dyrevelfærd og udvikling af naturen kan gå hånd i hånd.

Hvorfor spiller heste en vigtig rolle for mangfoldighed?

Vi mangler store planteædere i den danske natur, der kan sikre pleje af naturarealer, landskabsudvikling og mangfoldighed i naturen med deres adfærd. Det samme gør sig gældende i området med vild natur i Svanninge Bjerge, og derfor er heste af racen Dülmener heste sat ud i området for at finde føde hele året rundt. Derved sørger de for, at der kommer lys til skovbunden, og er bl.a. medvirkende til, at overdrev, vådområder og enge ikke springer i skov.

Heste græsser et bredt spektrum af planterarter og vælger flere forskellige arter end kvæg. Samtidig fravælger de arter, der indeholder giftige forbindelser. Det resulterer i en artsrig vegetation med mange græsser, halvgræsser, urter, mosser og laver.

Racen Dülmener er en robust race, der tygger deres foder mere grundigt og har en relativt større mavesæk end mere forædlede racer. Det betyder, at de kan omsætte mere næring fra foderet, hvilket gør dem ideelle til græsning på næringsfattige arealer. De kan anvende op til 70 % af døgnet på at græsse. Hestene opbygger desuden fedtdepoter til perioder med mindre

tilgængeligt føde, som sammen med deres kraftige hårlag også isolerer dem effektivt i koldere perioder.

Dülmener er en robust hesterace, som er glade for bark, også selvom der er frisk græs at æde. Foto: Katrine Hulgard.

Antallet af heste holdes på et niveau, så der opnås et græsningstryk, der sikrer den bedste udvikling af naturen i området. Hestens græsning er meget vigtig året rundt, da det sikrer udvikling af vild natur med stor biodiversitet. Flokstørrelserne er afpasset hver indhegnings størrelse, så der er lige nøjagtig nok foder til dyrene om vinteren. Vi vurderer løbende græsningstrykket i området. Områderne er så store, at hestene hele året kan finde arealer med græs, der ikke er trådt op.

Om vinteren kan hestene begynde at æde vedplanter, samt kviste og blade fra tilstedeværende løvtræer. Afbarkning kan optræde, specielt under saftstigning om foråret, og især hvis de har fået smag for det. Andre individer vil helt holde sig fra løvtræer. De går længere efter føde om vinteren, og det betyder, at de bider af flere forskellige fødeemner i hele området. Vores heste er glade for bark – også selvom der er frisk græs at æde.

Med sommerens lys og varme kommer der gang i plantevæksten, som de relativt små flokke af heste ikke kan spise op. Dog har de vinteren igennem nedbidt de græsser, som til forår/sommer ellers ville have konkurreret med de blomstrende urter og fx orkideer. Samtidig

undgår hestene at spise disse planter og derfor ses en eksplosion af forskellige blomster i området. Med de mange blomster medfølger mange forskellige slags insekter, der nu har gode forhold.

Hestene kan inden for de store indhegninger gå, hvor de vil. Deres vandring rundt i området vil naturligt sprede frø fra et område til et andet via deres gødning. Gødningsklatterne er i sig selv gavnlige for udvikling af både flora og fauna, samt bestemte svampe. Mere end 200 arter knytter sig til møg.

Hestenes trampen og skraben i jorden, vil nogen steder føre til golde pletter, men de har en positiv effekt for bl.a. enårige, frøformerende planter, der bruger den bare jord til spiring. Flere varmekrævende insekter får desuden mulighed for at finde bolig. På heder vil færdslen betyde en foryngelse af lyngplanter og en kontrol med trådfølsomme arter, der ikke spises, som fx revling. Det tykke lag af dødt plantemateriale, som kan dannes under tuedannende græsser som bølget bunke og blåtop, nedbrydes desuden, hvilket skaber lys til jordbunden. Det giver mulighed for at andre plantearter kan spire.

Hestenes græsning, slid på landskabet og efterladenskaber er medvirkende til en øget biodiversitet. Foto: Katrine Hulgard

For at sikre hestenes velfærd tilses og vurderer vi jævnligt dyrene, så bestanden kan justeres, hvis forholdene kræver det. Hele året rundt vurderer vi hestenes huld – oftere om vinteren end om sommeren, så vi er sikre på, at de ikke lider overlast. I særligt hårde vintre kan der nødfodres, hvis det skulle blive nødvendigt. Skadede dyr tilses med det samme af en dyrlæge.

Det indhegnede naturområdet i Svanninge Bjerge (ca. 320 ha) er inddelt i tre overordnede folde, hvor der også går flokke med køer, kvier og kalve samt en tyr. Antallet af dyr tilpasses efter fødegrundlaget, og der sker en kontinuerlig vurdering af områdets bæreevne. Antallet af dyr er ikke konstant, for der kan ske ændringer, der gør, at der skal tages dyr ud. Huldscore,

fødegrundlag/græsningstryk og naturens dynamik samt klima danner grundlaget for en vurdering af flokstørrelsen, og om der udtages individer.

Hestene i flokkene kan roteres mellem folde. Der sørges for, at hingsten kun går med kønsmodne hopper i bestemte perioder og kun de individer, hvorpå vi ønsker føl. Dette gøres i samråd med stamtavler og avlsprogram for at undgå indavl og for at sikre dyrevelfærden. Resten af tiden går hingsten med en vallak eller allerede ifolede hopper.

Vi ønsker at blande os så lidt som muligt i hestenes liv, så de kan leve et liv, der er så tæt på deres naturlige som muligt - men vi har stadig et ansvar for dem, som vi tager alvorligt. For at leve op til den gældende lovgivning, tager vi derfor en række forholdsregler i Svanninge Bjerge.

Tilsyn

Vi efterlever regelsættet fra Dyrenes Beskyttelse, der foreskriver at hestene skal tilses dagligt og lever derfor også op til Dyrevelfærdsloven §9 stk. 2, samt bekendtgørelse af lov om hold af heste §23. Flokkene tilses derfor på den daglige runde i området af vores kyndige medarbejdere.

Det er også ved dette tilsyn, at hestenes helbred, velfærd og huld vurderes. Huld er et udtryk for dyrets foderstand. Hestene skal virke veltilpasse og indtage en naturlig holdning, for disse indikatorer er, ud over huldvurderingen, et godt udtryk for dyrenes velfærdssituation. Dyr, der afviger fra flokkens adfærd, får ekstra opmærksomhed, og det vurderes, om behandling er nødvendig. Syge eller tilskadekomne dyr tilses af dyrlæge og får passende behandling. Der er desuden en aftale med vores dyrlæge omkring sundhedsrådgivning. Hestene bliver i overensstemmelse med Bekendtgørelse af lov om hold af heste §23 stk. 2 tilset af en dyrlæge mindst én gang årligt, hvori der er en vurdering af, om hesteholdet er i overensstemmelse med reglerne i denne lov. I denne forbindelse bliver hestene også vaccineret og får ved behov ormekur.

Hestenes bliver tilset af en beslagsmed min en gang om året og hovene bliver beskåret ved behov.

Der er lagt vand ind i hele området og vandforsyning tjekkes dagligt og rengøres ugentligt, så hestene er sikret frisk drikkevand året rundt. Desuden har hestene adgang til diverse vandhuller i området.

Læskure tilses jævnligt og strøs efter behov - om nødvendigt samme dag eller dagen efter, at man har opdaget, at der mangler strøelse.

Hegn tilses løbende og med særligt fokus på tilsyn efter voldsomt vejr.

Mineraler tjekkes ugentligt for at sikre, at hestene er dækket ind.

Vejr og vind - læ og ly

Hestene i Svanninge Bjerge er robuste af natur og har et tykt hårlag om vinteren. De er vant til at være ude og er velegnede til at være ude hele året rundt. Ved dagligt tilsyn, tjekkes huld og hårlag, så §19 i Bekendtgørelse af lov om hold af heste opfyldes.

Hestene kan sagtens finde ly og læ i naturen året rundt, og det gør de også. Her er kuperede områder, der giver læ og områder med tæt løv- og nåleskov med tør bund, hvor hestene kan søge hen og ligge tørt i ly, når vejret er slemt. I skovområderne kan hestene også finde skygge på varme sommerdage.

Der er dog også opsat læskure i et omfang, så det passer til flokstørrelsen. Læskurene har fast tag, tre tætte sider og en åbning på hver af de tre folde i Svanninge Bjerge, så vi er sikre på at leve op til lovgivningen (Bekendtgørelse af lov om hold af heste §19 stk. 2, samt §8 stk. 1). Hestene er på den måde altid sikret adgang til tilstrækkeligt læ og ly – selv i det værste vintervejr, og skygge på varme sommerdage. Ifølge loven skal alle dyrene kunne hvile på et tørt, strøet lege i læskurene. De skal altså være strøet, og vi bruger derfor materiale (typisk halm) af tilpas beskaffenhed, så hestene ikke spiser af det.

Vandforsyning

Bekendtgørelsen for lov om hold af heste §21 foreskriver, at hestene skal have adgang til frisk drikkevand året rundt, og dette krav lever vi naturligvis op til, idet der er lavet frostfri, automatiske vandinger rundt omkring i Svanninge Bjerges tre folde. Dyrene benytter desuden nogle af områdetets vandhuller.

Huldvurdering, syge og tilskadekomne dyr

På grund af den ekstensive græsning har hestene meget føde i sommerhalvåret. Det betyder også, at de er ved godt huld, når vinteren rammer. Så derfor er de, i de mange tilfælde, i stand til at klare vinteren uden tilskuds fodring. I den usandsynlige situation, at hestene er i uacceptabel foderstand, kan der nødfodres.

Vores erfarne medarbejdere laver løbende en huldvurdering for at sikre, at ingen dyr sulter. Det sker ved at se på dyrenes fremtoning, hvor der særligt ses på synligheden af rygrad, ribben, hofter og hale samt pels.

Hvis en hest i flokken er sygt eller kommet til skade, vurderer vores medarbejdere, om hesten skal isoleres fra de andre heste, skal tilses af en dyrlæge eller på anden måde behandles. Hestene tilses rutinemæssigt en gang om året af en dyrlæge.

Aflivning af dyr udføres af fagfolk. Vi må ifølge lovgivningen ikke efterlade døde dyr i naturen, selvom de er til glæde for et utal af dyr.

Alle vurderinger sker efter en fast protokol for dyrevelfærd ift. alm. lovgivning og Dyrenes Beskyttelses særlige krav.

Mineraler og vitaminer

Der står mineralstationer i grønne "væltepetere" rundt omkring i Svanninge Bjerge. Hestene roder i jorden og slikker mineraler fra undergrunden, men for at sikre, at de får tilstrækkeligt med mineraler og dermed sikre den rette udvikling af fødder og for at undgå mangelsygdomme, er der opsat disse mineralstationer med mineraler frit tilgængeligt for hestene. Der opsættes desuden saltblokke på foldene.

Mineralstationer og vandinger findes i alle folde i Svanninge Bjerge. Foto: Caroline-Marie Vandt Madsen

Hovbeskæring

Hestene i Svanninge Bjerge hovbeskæres en gang årligt eller efter behov af en beslagsmed. Dette sker for at sikre, at dyrene har god hovsundhed og bevægelighed. Desuden lever vi på den måde op til Dyrevelfærdsloven.

Afsætning af overskydende heste

Et biprodukt af naturplejen i Svanninge Bjerge er overskydende dyr. Vi vil afsætte overskydende dyr, som levende dyr.

Kilder og litteratur

Bekendtgørelsen af lov om hold af heste: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2017/304>

Bekendtgørelsen om udegående heste: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2017/979>

Dyrevelfærdsloven: <https://www.retsinformation.dk/Forms/RO7IO.aspx?id=212873>

Udegående dyr: <https://www.foedevarestyrelsen.dk/Leksikon/Sider/Udegaaende-dyr.aspx>

Heste og landbrugsdyr:

https://www.foedevarestyrelsen.dk/Dyr/Heste_og_landbrugsdyr/Sider/Heste_og_landbrugsdyr.aspx

Det Dyreetiske Råd: Udtalelse om brug af dyr til rewilding ved naturforvaltning

<https://detdyreetiskeraad.dk/udtalelser/udtalelse/pub/hent-fil/publication/udtalelse-om-brug-af-dyr-til-rewilding-ved-naturforvaltning-2018/>

Heste som naturplejere:

<https://www.landbrugsinfo.dk/public/8/5/9/hestesomnaturplejere>

Lort i landskabet. [https://www.landbrugsinfo.dk/-](https://www.landbrugsinfo.dk/-/media/landbrugsinfo/public/a/7/5/am_5113_lort_i_landskabet.pdf)

[/media/landbrugsinfo/public/a/7/5/am_5113_lort_i_landskabet.pdf](https://www.landbrugsinfo.dk/-/media/landbrugsinfo/public/a/7/5/am_5113_lort_i_landskabet.pdf)